

5. *Коваленко Д.І.* Гроші та кредит: навч. посібник / Д.І. Коваленко. — К. : Центр учб. л-ри, 2009. — 320 с.

6. *Любунь О.С.* Національний банк України : Основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності / О.С. Любунь, В.С. Любунь, І.В. Іванець. — К. : Центр навч. л-ри, 2004. — 351 с.

7. *Мищенко С.В.* Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування / С.В. Мищенко // Фінанси України. — №7. — 2009. — С. 75—88.

8. *Пилипенко В.В.* Особливості формування валютної політики України в умовах трансформації економіки / В.В. Пилипенко // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. Збірка наукових праць. — 2011. — № 2. — С. 412–417.

9. *Рибаченко К.В.* Механізм узгодження антикризової валютної політики країн світу на сучасному етапі розвитку / К.В. Рибаченко // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. Збірка наукових праць. — 2010. — № 2. — С. 694–697.

10. *Шпенюк О.* Валютні інтервенції як інструмент валютно-курсової політики / О. Шпенюк // Економіст: науковий та громадсько-політичний журнал. — 2011. — № 1. — С. 66–69.

Стаття надійшла до редакції 13 вересня 2012 р.

УДК 336.77

Ю. О. Гернего,
аспірант кафедри банківських інвестицій
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

«КРЕДИТ» У КОНТЕКСТІ КЛАСИЧНИХ ТЕОРІЙ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ СУЧАСНОСТІ

АНОТАЦІЯ. У статті здійснено аналіз категорії «кредит», виходячи з різноманітних точок зору вітчизняних і зарубіжних класиків політичної економії та наших сучасників. Звернуто увагу на можливості застосування ключових положень класичних теорій кредиту в умовах сьогодення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кредит, теорія кредиту, економічна категорія, позичка, кредитування.

АННОТАЦИЯ. В статье осуществлен анализ категории «кредит», исходя из разнообразных точек зрения отечественных и зарубежных кла-

ссыков политической экономии и наших современников. Обращено внимание на возможности применения ключевых положений классических теорий кредита в современных условиях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: кредит, теория кредита, экономическая категория, заем, кредитование.

ABSTRACT. In the article is made the analysis of the category «credit» on the base of different points of views of domestic and foreign classics of political economy and our contemporaries. The attention is paid to the possibilities of usage of main aspects of classical theories of credit today.

KEY WORDS: credit, theory of credit, economic category, lending, crediting.

На сучасному етапі розвитку суспільства виникає потреба систематичного пошуку джерел фінансування. Для забезпечення конкурентоспроможності на макро- та на мікрорівні важливого значення набуває кредит. З метою підвищення ефективності застосування кредиту на практиці доцільним є попередній аналіз теоретичних та історичних засад даного питання. Необхідно звернути увагу на обґрунтування сутності та особливостей кредиту, виходячи з позицій представників класичних теорій та економічної думки сучасності.

Метою нашого дослідження є порівняння та узагальнення точок зору класиків політичної економії та наших сучасників на категорію «кредит», обґрунтування її місця в процесах економічного розвитку суспільства.

В етимологічному значенні термін „кредит» походить від латинського *creditum* (позичка) або *credere* (вірити, довіряти) [1, с. 227]. У російській мові термін вперше з'явився в 1703 році зі значенням «авторитет». Найвірогіднішим є його запозичення від німецького *Kredit*, французького *credit* та іспанського *credito*. У контексті історії економічних вчень найчастіше розглядають натуралістичну та капіталотворчу теорії кредиту, які сформувалися під впливом традицій різних економічних течій (табл. 1).

Основоположниками натуралістичної теорії кредиту є А. Сміт і Д. Рікардо, надалі її прихильниками стали А. Тюрго, Дж. Міль, Ж. Сей, А. Вагнер, А. Маршал і К. Маркс. Капіталотворча теорія кредиту започаткована дослідженнями Дж. Ло та Г. Маклеода, послідовниками теорії являються Й. Шумпетер, А. Ганн, Дж. Кейнс та М. Фрідмен. Серед українських дослідників є як прихильники натуралістичної (Л. В. Федорович), так і капіталотворчої (М. Х. Бунге, А. Я. Антонович, О. М. Миклашевський, М. І. Ту-

ган-Барановський) теорій кредиту. Удосконалення та зміни теоретичних трактувань кредиту відбувалися в межах праць як вітчизняних, так і зарубіжних представників історії економічних вчень, що узагальнено на рис. 1.

Таблиця 1

**ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ТЕОРІЙ КРЕДИТУ
В РІЗНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕЧІЯХ***

№	Напрям	Характерні риси формування кредиту	Представники
1	2	3	4
1	Меркантилізм	Особлива місія надавалася банкам, що здійснюють безготівкові розрахунки і кредитування торгівлі	Т. Мен
		Пропонував створити спеціальні Палати правосуддя, що мали відстоювати інтереси громадян у кредитних відносинах з фінансовими установами	Ж. Кольбер
		У праці «Гроші і торгівля з пропозицією, як забезпечити націю грошима» наголосував на кредитній експансії банків як запоруці економічного зростання, для розширення кредиту пропонував випускати нерозмінні грошові знаки	Дж. Ло
		Вирішальна роль у діяльності банківських установ належить кредитним операціям, внаслідок яких формуються депозити. Обсяги кредиту необхідно збільшувати в «розумних» межах	Г. Маклеод
		Багатство ототожнювалось із грошима, велике значення надавалося їх постійному руху та обігу, фінансовим інститутам як посередникам у переміщенні капіталів у формі кредиту	
2	Фізіократи	Увага приділялася природі та походженню позичкового проценту, ризику кредиту	А. Тюрго
		Досліджувалися переважно проблеми сфери виробництва, кредит виступав джерелом його забезпечення	
3	Класична політична економія	Депозитно-кредитні операції фінансових установ збільшують пропозицію грошей на ринку, що стимулює торговельні операції і суспільно-економічне відтворення	У. Петті

Закінчення табл. 1

№	Напрямок	Характерні риси формування кредиту	Представники
1	2	3	4
		Депозити допоможуть забезпечити банки наявними активами для кредитування, а відтак сприятимуть розвитку виробничої діяльності і суспільно-економічному відтворенню	А. Сміт
		Відсоток по кредиту визначається співвідношенням попиту і пропозиції позичкових фондів та поступово вирівнюється до норми прибутку на капітал	Дж. Мілль
		Систематизація попередніх досліджень кредиту, звернуто увагу на його роль у суспільному відтворенні	
4	Марксизм	Фінанси та кредит розглядаються в системі взаємовідносин капіталістів, робітників та землевласників. Розкривається природа капіталістичного кредиту	К. Маркс, Ф. Енгельс
5	Маржиналізм	Плата, яку отримує кредитор визначається продуктивністю «останньої використаної» одиниці капіталу	О. Бем-Баверк, Л. Вальрас, І. Фішер
6.	Неокласичні течії	Виникнення портфельної теорії, як основи вибору оптимального кредитного портфелю	Г. Марковіц, Дж. Тобін
		Розробка концепції вартості капіталу та концепції структури капіталу в рамках аналізу альтернативних джерел фінансування	Ф. Модільяні та М. Міллер
		Пристосування висновків класиків до потреб сучасності	
7.	Кейнсіанство	Для підтримки економічної стабільності необхідною є підтримка інвестиційного кредиту, перш за все шляхом зниження облікового проценту	Дж. М. Кейнс
8.	Інституціоналізм	Кредит вважається суспільним інститутом, який шляхом видозмін повинен вийти з експлуатації	Т. Веблен

*Складено автором самостійно на основі [2, 3].

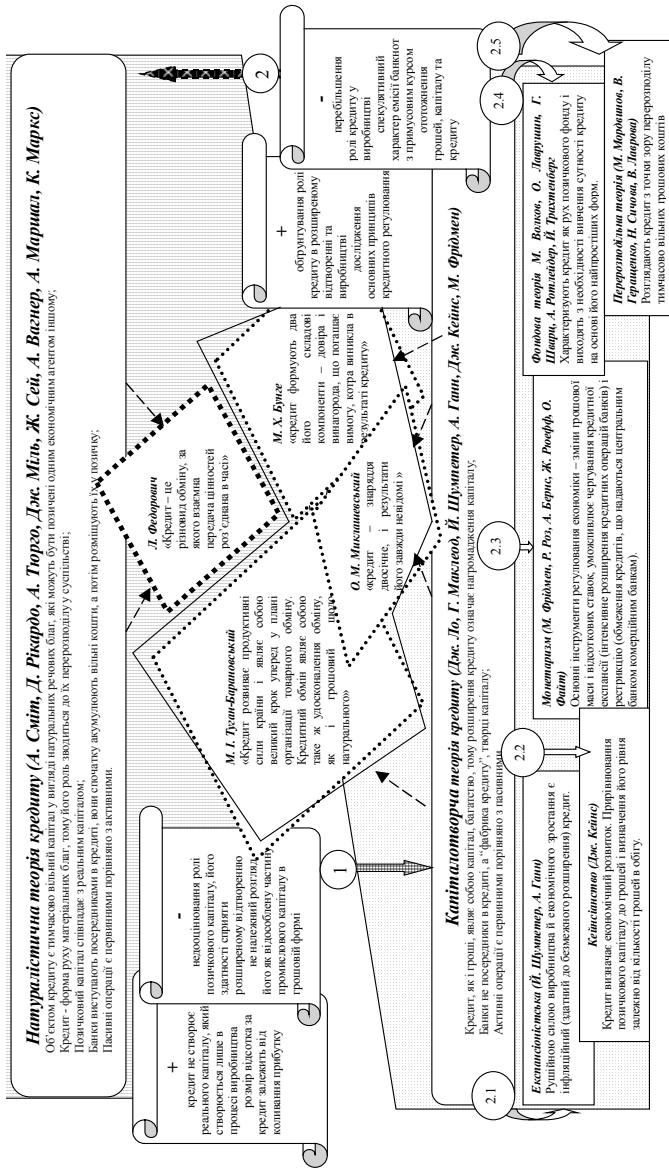

Рис. 1. «Кредит» у контексті теорій історії економічних вчень*
*складено автором самостійно на основі [4—6]

У світовому масштабі систематизація знань про кредит вперше відбулася в рамках натуралістичної теорії кредиту, яка незважаючи на окремі недоліки та обмеження, створила основу для подальших багатоаспектних досліджень кредиту. Внаслідок удосконалення економічної думки, з часом виникла можливість нівелювати недоліки натуралістичної теорії кредиту, відбувся перехід на якісно новий рівень досліджень кредиту (зв'язок «1» на рис. 1), сформувався ключові положення капіталотворчої теорії кредиту. Розширене відтворення та розвиток виробництва сприяли подальшій еволюції теорій кредиту (зв'язки «2.1» — «2.5» на рис. 1), сформувався експансіоністська, кейнсіанська, монетаристська, а згодом фондова та перерозподільна теорії. Важливим аспектом взаємодії ключових теорій кредиту є перехід світових досліджень на рівень вітчизняної економіки, їх пристосування до вітчизняних умов господарювання, що сприяло формулюванню авторських визначень кредиту. В умовах сучасності окремі обмеження капіталотворчої теорії кредиту можна мінімізувати за рахунок врахування ряду аспектів натуралістичної теорії (зв'язок «2» на рис. 1), формуються взаємозв'язки натуралістичної та капіталотворчої теорій.

Поєднання ключових положень натуралістичної та капіталотворчої теорій кредиту створюють передумови для різностороннього аналізу категорії, який дозволяє сформулювати підходи до її узагальнення. У широкому розумінні, враховуючи економічну та юридичну точки зору, кредит — це договір між юридичними або фізичними особами щодо отримання позички. Для деталізації обґрунтування терміну „кредит» слід звернути увагу на його трактування у сучасних вітчизняних та закордонних джерелах, зокрема, обираємо англомовні та німецькомовні. У німецькій мові існує ряд синонімічних перекладів даного поняття. Вживаними в економічному контексті є терміни: *Vertrauenswürdigkeit* (в прямому перекладі „можливість довіри») та *Kredit*. Відповідно до трактування тлумачного словника *Langenscheid* кредит визначається, як „сума, видана задля досягнення цілей, підлягає поверненню зі сплатою відсотка» [7, с. 835]. У англійській мові, на думку А. С. Хорнбі, «кредит» (*credit*) означає довіру, вживається термін «*lending*» (процес отримання позички) [8, с. 994]. Згідно девізу комерційного агентства *Dun&Bradstreet*, «кредит — це взаємна довіра суб'єктів». Узагальнюючи дані трактування відзначаємо, що у зарубіжних джерелах кредит трактують, як створен-

ня додаткових можливостей розвитку, які формуються на основі довіри суб'єктів кредитних відносин.

Погляди сучасних вітчизняних дослідників на категорію «кредит» нами узагальнено у вигляді табл. 2, близькі точки зору різних авторів відокремлено у межах ряду підходів.

Таблиця 2

**ПОГЛЯДИ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ
НА КАТЕГОРІЮ «КРЕДИТ»***

№ з/п	Автор/Джерело	Визначення кредиту	Назва підходу*
1	2	3	4
1	А. Кузнєцова	— позичка в грошовій або товарній формі на умовах повернення в строк за винагороду	Позичковий
	Економічний енциклопедії	— позичка в грошовій або товарній формі на умовах повернення у певний термін з виплатою відсотка	
	М. Волков, В. Воронова, А. Ротлейдер	— рух позичкового фонду	
2	Б. Івасів	— економічні відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати	Суб'єктний
	Енциклопедія банківської справи України	— економічна категорія, яка є виразом відносин між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позички в грошовій чи товарній формі на умовах повернення, строковості й платності	
3	І. Румик	— здійснюється за принципами функціонування «ризикових фондів», а саме: організація часткового фінансування розробки, впровадження на дослідному підприємстві перспективних науково-технічних досягнень і одержання прибутку на прокредитовану розробку	Ризиковий

Закінчення табл. 2

№ з/п	Автор/Джерело	Визначення кредиту	Назва підходу*
1	2	3	4
4	Л. Рябініна	— економічні відносини зворотного руху позичкової вартості	Обмінний
	М. Александрова	— об'єктивна вартісна категорія, складова частина товарно-грошових відносин, необхідність якої зумовлюється останніми	
5	М. Савлук	— суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності	Суспільний
6	А. Чухно	— ефективна форма господарювання, лише розгляд категорії у розвитку, у процесі змін дає змогу врахувати її не якусь загальну, абстрактну, а конкретно-історичну суть	

*Складено автором самостійно на основі [9, с. 195; 10, с. 147; 11; 12]

Зауважимо, що перераховані вище підходи до визначення категорії «кредит» є суб'єктивними та слугують для узагальнення широкого спектру точок зору стосовно її трактування. В межах позичкового підходу звернуто увагу на позичковий характер кредиту. Проте, ототожнення категорій «кредит» та «позичка» не є вірним. Згідно трактувань Міністерства юстиції України спільними характеристиками позички та кредиту є необхідність їх повернення в певний термін, відмінність полягає у платності кредиту [13, с. 18]. Суб'єктивний підхід концентрується на ролі учасників кредитного процесу, характеристиках кредитних відносин. Ризиковий підхід наголошує на ризиковій функції кредитування, ймовірності недостатньої віддачі від залучених ресурсів. За посередництвом обмінного підходу обґрунтовується роль і місце кредитування в товарно-грошових відносинах. Суспільний підхід дозволяє звернути увагу на роль кредиту в інноваційному розви-

тку суспільства. Ціллю відокремлення підходів є об'єднання ідентичних трактувань кредиту у працях різних авторів, наголошення як на спільних, так і на відмінних точках зору. Це дозволяє систематизувати понятійний апарат категорії, що створює передумови для її наукового обґрунтування, оцінювання перспективи застосування кредиту в практиці інноваційного зростання.

На основі розглянутого, в умовах сьогодення пропонуємо досліджувати кредит у межах «результуючої теорії кредиту», яка являється поєднанням основних положень натуралістичної та капіталотворчої теорій, пристосованих до інноваційного процесу сучасності. Ключові аспекти «результуючої теорії кредиту» полягають у наступному: кредит — необхідне джерело розширеного відтворення; кредит виникає, як ресурс прибуткового функціонування, як кредитора, так і позичальника; завданням кредиту є не безпосереднє формування прибутку, а створення поштовху для його виникнення; спільною ціллю кредитора та позичальника є оптимізація рівня ризиків надання та отримання кредиту; ефективність залучення кредиту залежить від адекватності попереднього оцінювання потреби у вказаному ресурсі. Кредит — це джерело виникнення економічних відносин, які формуються на певному етапі процесу господарювання з приводу руху вільних фінансових ресурсів задля отримання матеріальної та суспільної вигоди від їх кінцевого використання в умовах ризику. Позитивними аспектами «результуючої теорії кредиту» є поєднання у ній ключових положень попередньо розглянутих теоретичних підходів до визначення кредиту; практична спрямованість; гнучкість та можливість пристосування до змінних умов інноваційного процесу сучасності. Обмеження полягають у деякій абстрактності теорії, труднощах визначення абсолютного значення результату від залучення кредитного ресурсу. Теоретичні передумови формування та ключові засади застосування на практиці положень «результуючої теорії кредиту» розглянуто на рис. 2.

За теоретичну основу результуючої теорії кредиту взято синтез ключових положень натуралістичної та капіталотворчої теорій кредиту, зокрема звертаємо увагу на роль кредиту в створенні реального капіталу в процесі виробництва (натуралістична теорія) та його значення для розширеного відтворення (капіталотворча теорія). На практиці зазначені аспекти поєднано в межах інноваційного процесу. Розширене відтворення не можливе без успішної реалізації інноваційного процесу, який у свою чергу за-

снований на виробництві інноваційної продукції (1), для якого часто виявляється недостатньо наявних джерел фінансування (2). У процесі їх пошуку (3) звертається увага на кредит (4), оскільки він надає можливість отримати результат у стислі строки, що лежить в основі результуючої теорії. У процесі виробництва створюється реальний продукт, який слугує запорукою подальшого розширеного відтворення (5).

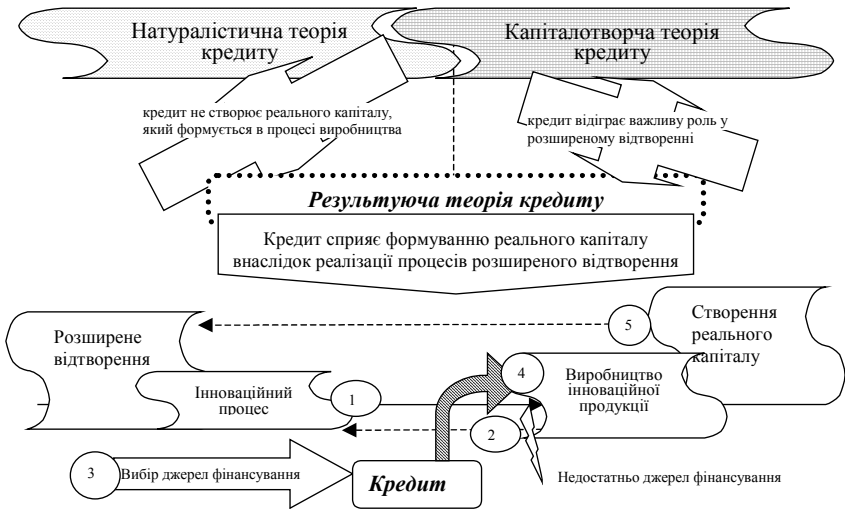

Рис. 2. Теоретичні передумови та засади практичного застосування «результуючої теорії кредиту»*

*Складено автором самостійно

Узагальнюючи розглянуті вище теоретичні трактування класиків та сучасників, запропоновану нами результуючу теорію кредиту, у вигляді висновка сформовано визначення кредиту з позиції бажаного результату його використання. Кредит — це суспільні ризикові відносини, що виникають у грошовій або товарній формі між суб'єктами господарювання з приводу передачі на певний строк і за визначену винагороду ресурсу задля отримання ймовірного позитивного ефекту від його застосування. В умовах сучасності необхідним є пристосування теоретичних висновків класиків політичної економії стосовно сутності кредиту до змінних умов сучасності. Це сприятиме взаємній інтеграції теорії та

практики, дозволить підвищити ефективність застосування кредиту суб'єктами економічних відносин за рахунок врахування результатів дослідження теорій кредиту.

Бібліографічний список

1. *Kvit H.* Уніфікація поняттєвого апарату відносин кредитування / Н. Квіт // Вісник Львівського університету. — 2011. — Вип. 54. — С. 224—231.
2. *Семенов А.Ю.* Роль фінансових установ у суспільно-економічному відтворенні: еволюція теоретичних поглядів (XVII—XIX ст.) / А. Ю. Семенов // Вісник Криворізького економічного інституту. — 2011. — № 1. — С. 123—127.
3. *Нысанбек У.М.* Теоретические аспекты формирования эволюционных процесов в финансовом секторе / У.М. Нысанбек. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kisi.kz/img/docs/1229.pdf>
4. *Бечко Т.* Економічна природа кредиту і концепція розвитку кредитних відносин за сучасних умов [Електронний ресурс] / Т. Бечко // Вісник Львів. держ. аграр. ун-ту. Сер.: Економіка АПК. — 2009. — Вип. 16.1. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/APK/2009/files/09btpumc.pdf
5. *Горбанський А.Б.* Економічні теорії інфляції: закономірності еволюції / А.Б. Горбанський // Торгівля і ринок України: Збірник наукових праць. — 2010. — Вип. 29. — С. 316—324.
6. *Хмельярчук М.І.* Внесок українських учених у розвиток теорії кредиту / М. І. Хмельярчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2009. — № 2 (5). — С. 59—62.
7. *Dieter Goetz.* Groesswoerterbuch Deutch als Fremdsprache. / Dieter Goetz, Guenther Haensch, Hans Wellmann. — Langenscheid KG. Berlin und Mьnchen, 2008. — 1300 s.
8. *Хорнби А.С.* Учебный словарь современного английского языка. The Advanced Learner's Dictionary of Current English. / А. С. Хорнби, Э. В. Гэтенби, Г. Уэйкфилд. — М.: АСТ, 2008. — 1566 с.
9. *Верней О.Є.* Економічний зміст та особливості банківського кредитування інвестиційної діяльності / О.Є. Верней // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2009. — № 2 (5). — С. 194—198.
10. *Мороз А.М.* Банківська енциклопедія / за ред. проф. А. М. Мороза. — К. : Ельтон, 1993. — 328 с.
11. *Румик І.І.* Кредитування як джерело фінансування інноваційної діяльності підприємства / І.І. Румик // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vzuk/2008_18/tom_3/101_109.pdf

12. Енциклопедія банківської справи України. — К.: Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.

13. Кредит. Позика. Банківський вклад / Л.М. Горбунова, С.В. Богачов, І.Ф. Іванчук, Д.С. Йора; М-во юстиції України.— К.: [ТОВ «Поліграф-Експрес»], 2006. — 41 с.

Стаття надійшла до редакції 1 березня 2013 р.

УДК 658. 14(477):330.341.1

Т. М. Дякова,
аспірант кафедри фінансів підприємств,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АНОТАЦІЯ. Розкрито теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств в Україні, а також проаналізовано практику і проблематику їх впровадження в реальну економіку. Розглянуто форми та джерела фінансового забезпечення, що застосовуються для інноваційного прогресу в господарській діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновації, інноваційна діяльність, фінансове забезпечення, інвестиції, мобілізація коштів, державна підтримка.

АННОТАЦИЯ. Раскрыты теоретические основы инновационного развития предприятий в Украине, а также проанализированы практика и проблематика их внедрения в реальную экономику. Рассмотрены формы и источники финансового обеспечения, применяемых для инновационного прогресса в хозяйственной деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновации, инновационная деятельность, финансовое обеспечение, инвестиции, мобилизация средств, государственная поддержка.

ABSTRACT. The theoretical foundations of innovative development companies in Ukraine, and also analyzed the practices and problems of their implementation in the real economy. Considered forms and sources of financial support used for innovative progress in business.

KEY WORDS: innovations, innovative activity, financial providing, investments, mobilization of money, state support.